

Пріоритетами такої соціальної політики мають бути: створення умов для забезпечення достатнього рівня життя населення, розвитку трудового потенціалу, недопущення надмірної диференціації населення за рівнем доходів, надання адресної підтримки незахищеним верствам населення, всебічного розвитку освіти, культури, науки, поліпшення охорони здоров'я населення та інші.

Список використаних джерел

1. Бєрова П.І. Сталий розвиток міст і структурні зрушення в зайнятості населення / П.І. Бєрова, А.М. Мамєдов, А.П. Осітнянко // Містобудування та терит. планув. — 2002. — № 13. — С. 3–12.
2. Вєрховод І. Структурні зрушення зайнятості населення України в контексті соціалізації сфери праці / І. Вєрховод // Україна: аспекти праці. — 2011. — № 2. — С. 18–25.
3. Гулевич О.Ю. Трансформація зайнятості та ринку праці сфери культури України / О.Ю. Гулевич. — НАН України. Рада по вивч. продукт. сил України. — К.: Принт–Експрес, 2001. — 78 с. 4. Дєйнеко Л. Сталість соціально–економічного розвитку за умов суспільних трансформацій / Л. Дєйнеко, Є. Хлобистов // Регіональна економіка. — 2005. — № 4. — С. 22–30.

УДК 336.77.01

Кришталь Г.О., к.е.н.,
Державний університет
телекомунікацій

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕНТНИМ РИЗИКОМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

*Розглянуто теоретичні та методичні засади,
здійснено аналіз економічних ризиків та їх
впливу на діяльність банків, дослідження
методів управління банківськими ризиками*

Постановка проблеми. Перехід економіки України до ринкових відносин, приватизація державної власності, розрив економічних зв'язків, що склалися, породили певне коло проблем для суб'єктів ринку, у тому числі і в галузі банківської діяльності, оскільки банки – один із головних інструментів здійснення економічних реформ, одна з найважливіших структур ринкової економіки. Високий рівень невизначеності економічної діяльності проявився в підвищенні фінансових ризиків в банківській сфері, оскільки в Україні склалася, на відміну від деяких європейських країн, система універсальних банків з широким спектром виконуваних операцій [1].

Досліджувана тема знайшла відображення в працях багатьох українських економістів, а зокрема А.М. Герасимовича, О.В. Дзюблюка, Г.Г. Ермоленко, А.Л. Лобанова, О.И. Лаврушина, Р. Шевченко й ін. Ці економісти в достатньому ступені досліджували особливості й методики аналізу прибутковості операцій банку.

Незважаючи на такий вагомий доробок зарубіжних та вітчизняних вчених у сфері банківської діяльності, проблема комплексного дослідження теоретичних та практичних засад аналізу та оцінки процентних ризиків комерційних банків залишається недостатньо розробленою. Відчувається потреба у розробленні фундаментальних праць, в яких знайшли висвітлення основні аспекти формування методики системного аналізу та інструментарію управління процентним ризиком у різних площинах його виникнення.

Метою дослідження є вивчення, аналіз процентного ризику та його впливу на діяльність банків, дослідження методів управління процентними банківськими ризиками.

Виклад основного матеріалу. Досить високим залишається рівень процентної складової фінансового ризику в діяльності банків, оскільки на сьогоднішній день жоден з існуючих видів цінних паперів, що знаходяться у біржовому та позабіржовому обігу в межах України, не можна визнати повноцінним [2]. Відчувається недосконалість законодавчої бази, відсутність достатньою мірою розвинутої ринкової інфраструктури, традицій та звичаїв підприємництва [3].

Зміни, що відбуваються в економіці України, припускають істотні зміни у взаєминах між комерційними банками й суб'єктами господарювання. Висока ризикованість банківської діяльності головним чином пов'язана з умовами й результатами діяльності його клієнтів. Саме кредитні операції комерційних банків є основним джерелом формування його прибутковості [4].

У нинішніх умовах господарювання, українські комерційні банки опинилися в центрі багатьох суперечливих, кризових і важко прогнозованих процесів, що відбуваються в економіці, політиці й соціальній сфері.

Отже ситуація, що склалася, вимагає якнайскорішого винайдення методик захисту від фінансових ризиків у банківській сфері, які відповідали б вимогам доступності, гнучкості, швидкості та легкості використання і, головне, адаптованості до практики сучасної банківської діяльності на фінансових ринках України. Головним завданням науково обгрунтованого управління ризиковими операціями банку є визначення ступеня допустимості та виправданості того чи іншого ризику і прийняття практичного рішення, спрямованого або на використання ризикових ситуацій або на вироблення системи засобів, що зменшують небезпеку виникнення збитків банку від проведення тієї чи іншої операції.

Процентний ризик – зумовлюється необхідністю залучення банком додаткових коштів інших банків та фінансово-кредитних установ та визначається можливістю несприятливої зміни процентних ставок за кредит в певний період. Одним із компонентів ризику країни є трансферний ризик, який виникає тоді, якщо заборгованість позичальника не номінована в національній валюті. Незважаючи на фінансовий стан позичальника валюта заборгованості може просто виявитися недоступною для нього.

Процентний ризик можна визначити як мінливість дохідності або цін фінансових активів, що викликана зміною рівня процентних ставок. У складі процентного ризику можна виділити такі прості ризики: реінвестиційний ризик; ризик зміни вартості цінних паперів; ризик розбіжності у термінах погашення або сплати доходу по пасивах та активах з фіксованою процентною ставкою.

Специфічність українського фондового ринку полягає в тому, що він зазнає впливу процесу реформування економічної системи країни. Відповідно до цього перелік цінних паперів українського фондового ринку включає, крім традиційних інструментів (акції, облігації, державні скарбничі зобов'язання, векселі, тощо), і специфічні, такі як приватизаційні майнові сертифікати, житлові чеки, земельні бони, компенсаційні сертифікати. Закріплені у законодавстві обмеження щодо обігу приватизаційних цінних паперів (заборона їх продажу, застави, наслідування, тощо) на практиці фактично ігноруються.

Ринок процентних цінних паперів в Україні розвивається досить швидко, поетапно освоюючи окремі види фінансових інструментів. Паралельно банки почали активно використовувати депозитні сертифікати як форму залучення коштів, насамперед від населення.

Банки досить активно впроваджують в обіг банківський вексель. Він може використовуватись як один із варіантів надання кредиту, як застава, як форма забезпечення кредиту (вексель «депо»), як платіжний засіб. Функція, що найменше притаманна векселю – це залучення коштів, але деякі українські банки йдуть цим шляхом. У даний час найбільш доречним є використання фінансового векселю як платіжного засобу. Це дозволяє

якщо не скоротити, то не збільшувати обсяг готівкової маси, що обертається, знімати проблему хронічних неплатежів між підприємствами.

Поступово формується і ринок вторинних цінних паперів. Пропорційно запровадженню нових інструментів буде підвищуватися і процентний ризик, який несуть суб`єкти фінансового ринку. Небезпека процентного ризику для банку може полягати в наступному: якщо банк надасть кредит, то він, у випадку зростання ринкових процентних ставок, може опинитися в скрутному становищі, оскільки йому буде необхідно виплачувати підвищені проценти по депозитам та купленим ресурсам, а це, в свою чергу, безпосередньо вплине на розміри прибутку, який при цьому отримується.

Управління процентним ризиком складається з управління активами та пасивами. Управління активами залежить від рівня ліквідності самого банку та портфелю його клієнтів з цінних паперів, а також від ступеня конкуренції (цінової та нецінової), що існує, а управління пасивами – від доступності коштів для надання позичок. Ризики в області процентних ставок невеликі, так як коливання процентних ставок обмежені, проте необхідно здійснювати постійний контроль за рівнем процентного ризику в банку. Раціональне управління процентною ставкою тісно пов`язане з управлінням ліквідністю. Необхідно постійно слідкувати за зміною ринкових процентних ставок з метою мінімізації ризику.

Банківський нагляд систематично стежить за тим, яким чином банки контролюють процентний ризик, що передбачає ефективний моніторинг з боку спостережної ради і керівництва банку, наявність адекватної політики і процедур з управління ризиком, системи виміру ризику. Основними методами зменшення процентного ризику комерційного банку є управління гепом, імунізація портфеля, а також похідні інструменти [4; 48]. Крім того, процентний ризик банку можна зменшувати за допомогою страхування, яке передбачає повну передачу відповідного ризику страховим компаніям.

Висновки. Операції з ОВДП мають незначний, але реальний процентний ризик, який в основному пов`язаний зі зміною облікової ставки НБУ та специфічними умовами проведення торгів, ігнорується операторами фондового ринку. Внаслідок того, що спроби прогнозувати коливання курсів іноземних валют відносно національної грошової одиниці пов`язані із значними технічними та кадровими складнощами, а також те, що такі прогнози на довгий термін виявляються неточними, а традиційні для розвинутих країн методи фіксації курсів валют існують в Україні у дуже незручній та громіздкій формі, переважна більшість операторів валютного ринку надає перевагу формуванню страхового резерву та сплаті з нього втрат за цей ризик. Найбільш коректною є оцінка рівня процентного ризику як різниця між максимальною ціною придбання та мінімальною ціною продажу процентного інструменту.

Список використаних джерел

1. Бондаренко Л.А. Побудова системи ризик-менеджменту в комерційному банку/ Бондаренко Л.А. // Фінанси України. – 2003. – № 9. – С.85-93.
2. Воцило М. Основи управління ризиками у банківській справі / Воцило М. // Вісник НБУ – 2001 – № 12 – С.51-52.
3. Егоров В.А. Система управління ризиками в банку / Егоров В.А. // Финансы. – 2003. – № 9 – С.45.
4. Запорожець З. Управління банківськими ризиками в контексті інформаційних технологій / Запорожець З. // Вісник НБУ. – 2004 . - № 10.– С. 54-59.